

D·N

2/1 1947

Atombomben och nedrustningen

För några veckor sedan fattade Förenta nationernas generalförsamling enhälligt ett beslut, enligt vilket säkerhetsrådet anmodades att utarbeta en plan för internationell nedrustning. Beslutet hälsades på många håll med stor glädje: vägen till avrustning och en tryggad världsfred var beträdd. Även om dylika uttryckssätt pinsamt erinrar om frastöcknet kring Nationernas förbund, kunde en måttlig tillfredsställelse från två synpunkter anses motiverad. Dels tydde beslutet på en viss avspänning stormakterna emellan; att man hyllar avrustningens princip tyder visserligen icke på att man tänker nedrusta eller avrusta, men det tyder åtminstone på

att ett krig icke anses vara nära förestående. Det var under relativt lugna tider som de ryska och tyska avrustningsförslagen före det andra världskriget framställdes; då kriget står för dörren orkar knappast ens den mest skenhelige med att offra åt pacifismens ideologi. Vidare — och detta var kanske viktigare — förklarade Ryssland i samband med beslutet att det icke höll på sin gamla ståndpunkt om vetorätt för stormakterna i denna fråga. Detta innebar naturligtvis inte att Ryssland avsåg att böja sig för ett av andra stater utarbetat förslag till rustningsbegränsning. Men det innebar att, om en överenskommelse om rustningarna kommer till stånd, kontroll över dess upprätthållande kan tänkas äga rum utan vetorätt av samma slag som i säkerhetsrådet. Därmed var ett absolut hinder för en nedrustning enligt samfällt beslutade grundsatser undanröjt.

För några dagar sedan fattade Förenta nationernas atomkraftskommission under Rysslands och Polens motstånd ett beslut av helt annan typ. Man uttalade sig för huvud-

punkterna i det amerikanska förslaget — det s. k. Baruchförslaget — om atomenergi och atombomber. Enligt detta förslag skall, schematiskt uttryckt, USA under vissa villkor avstå från sitt monopol på atomvapnet. En internationell myndighet skall få reda på de hemligheter som nu innehas blott av USA, tillverkning av atombomber skall förbjudas och de redan färdiga bomberna skall förstöras eller internationaliseras, kontroll skall anordnas för att övervaka att ingen stat bryter mot förbudet mot atombomber. Vid kontrollens tillämpning och vid inskridande mot en stat som icke följer kontrollreglerna eller lyder atombombsförbudet skall emellertid någon vetorätt inte finnas; den internationella myndigheten — vars sammansättning kunde antas bli ungefär densamma som säkerhetsrådets — skall kunna, i sista hand genom krig, utkräva sanktioner även gentemot en stormakt. På denna punkt sätter det ryska motståndet in; förslaget innebär, sägs det, vetorättens upphävande i den viktigaste av alla frågor. Men, svaras från amerikanskt och engelskt håll, vad har en internationell reglering för värde om varje stormakt genom sitt veto kan sätta den ur kraft; i realiteten kan då alla tillverka atombomber, och USA prisger i förväg sina hemligheter utan att för egen och andras del vinna någonting.

Motsättningen mellan de båda besluten ställer nedrustningstankens dilemma i blixtbelysning. Någon inkonsekvens från rysk sida föreligger ej, ty Ryssland har blott sagt sig skola avstå från vetorätten därest ett nedrustningsförslag som det kan godkänna kommer till stånd. Men Rysslands uppträdande i atombombsfrågan tyder på att det icke vill godta en så ingående och effektiv kontroll som den av USA begärda. Redan detta förhållande gör det ytterst osannolikt att nedrustningsförhandlingarna skall nå det avsedda syftet.

undertryckande av en fri debatt, ter sig ett motsvarande kontrollsystem orimligt. Att ryssarna inte vill gå med på det är förklarligt; att det skulle bli effektivt, även om det officiellt accepterades, är otroligt. Det skulle innebära en total omläggning av rysk politik och utgöra en uppenbar fara för den bestående regimen.

Men förutsatt att även denna svårighet är övervunnen. Hur skulle sanktioner mot en fördragsbrytande stat komma till stånd? På ett tidigt stadium är det svårt att få opinionen i Förenta nationerna med på en våldsaktion därför att denna får karaktären av ett preventivkrig; på ett senare stadium blir det svårt därför att aktionen ter sig som ett farligt krig. Skall man lyckas slå till i det avgörande ögonblicket? Eller blir det inte så att successivt kontrollen försvagas eller omöjliggörs och att allt återgår till det gamla, med skilda maktkonstellationer och en rad mindre stater som söker skydd i neutraliteten?

Inför överväganden som dessa gör många författare en tragikomisk saltomortal: på en viss punkt i resonemanget tycks de till fredens ära avsäga sig bruket av sitt förnuft. Typiskt är då Walter Lippmann, vars skarpsinne icke kan beivras, plötsligt förklarar att en säkerhetsorganisation kan bli effektiv blott kontrollen riktas mot de enskilda individerna, inte mot staterna. Tanken är självfallet riktig, men hela problemet ligger ju i att staterna inte går med på saken. På andra håll avsäger man sig utan all motivering förnuftets bruk. Det är nödvändigt att tro på Förenta nationerna, skrev nyligen en svensk tidning, ty annars skulle läget i världen te sig alltför ohyggligt. Så gallet behöver man verkligen inte resonera: ingen konvention ålägger ens småstatsskribenter denna uppsyn av enfald och godtrogenhet. Låt oss åtminstone inte återfalla i fraeologin från Nationernas förbunds tid: tanken att allt är bra bara vi säger att det är bra är utsliten.

De synpunkter som här framförts utesluter icke tron på att en viss begränsning av rustningarna kan ske genom avtal; uteslutet synes däremot vara att avrustningslinjen skulle kunna drivas så långt att den som sådan förhindrade krig. Denna tanke behöver icke leda till ovillkorlig pessimism. Trots starka mot-sättningar kan, såsom historien visar, en långvarig fred upprätthållas; skräcken för atombombens verkningar kan måhända bidra till en sådan utveckling. Och om fredsriket en gång kommer, kan det lika väl ske på detta sätt — genom att freden, förlängd år efter år, årtionde efter årtionde, småningom ter sig självklar — som genom dramatiska aktioner.

Tidningen Arbetaren fyller tjugufem år

med ingången av 1947, och i dess gårdagsnummer ges i anledning härav en rad återblickar på tidningens verksamhet. Arbetaren har varit språkrör för de syndikalistiska idéerna: socialismen skall genomföras under facklig kamp, icke med politisk makt, och den skall innebära ett slags fri produktionsgemenskap utan statligt övertagande av produktionsmedlen eller ingående statlig reglering. Enligt denna tankegång, vars utopiska karaktär synes uppenbar, har Arbetaren stått något vid sidan om de inrikespolitiska striderna; den ser med kritik, för att icke säga förakt, på alla politiska partier. Ståndpunkten kan, liksom alla utopiska ståndpunkter, å ena sidan leda till småsint klagan över allt och alla, å andra sidan till en intelligent bedömning utifrån stora perspektiv. Många exempel på båda dessa konsekvenser står att finna i Arbetarens spalter. Men den positiva och värdefulla linjen har varit den dominerande. Arbetaren har djärvt och klarsynt angripit alla diktatursträvanden, kommunistiska likaväl som nazistiska, och den har präglats av moraliskt patos och intellektuell fördomsfrihet. Under kriget hörde tidningen till de mest orädda kritiker-na av nazismens metoder; efter kriget har den, bestämdare än kanske någon annan arbetartidning, uppvisat kommunismens frihetsfientliga karaktär. Känslan för friheten är kärnan i Arbetarens åskådning, och därför har den kunnat göra insatser av värde för den svenska arbetarklassen och hela det svenska samhället.